

викладач кафедри теорії літератури та історії української літератури,

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФОЛЬКЛОРНОЇ КАЗКИ "КОЛОБОК" ТА ЇЇ ЛІТЕРАТУРНОГО ПЕРЕСПІВУ "ПЛИСКАЧИК" НАТАЛІ ЗАБІЛИ

У 30-40-х роках ХХ ст. інтенсивно розвивається жанр казки, що „... стала пануючою формою казкової творчості в наш час.” [1, с. 56]. З’явилися літературні переспіви багатьох фольклорних казок, як-от: "Рукавичка", "Сорока – білобока", "Вовк і козлята" Наталі Забіли, "Івасик – Телесик" Павла Тичини, "Котигорошко" Анатолія Шияна, "Козак Голота" Марії Пригари тощо. Нас зацікавила фундаментальна проблема казкознавства – проблема подібності або навіть тотожності сюжетів фольклорної казки і літературного переспіву. Новий етап у порівняльному казкознавстві започаткували німецький дослідник Й. Вольте, чеський фольклорист І. Полівка ("Примітки до "Дитячих і домашніх казок" братів Грімм", 1913 – 1932 рр.). Зазначимо, що у цих виданнях (три томи) порівнюються слов'янські, західно-європейські та позаєвропейські казки. Вагомим є науковий доробок українських казкознавців. Так, казки Поділля, зібрані О. Димінським були видані у 1928 р. М. Левченком. Проблему генези і специфіку жанру розглядали М. Сумцов, Л. Дунаєвська, О. Бріцина, В. Шабліовський, Е. Померанцева, Г. С. Сухобрус.

Принциповим у контексті даної статті є висновок, зроблений Ізмаїлом Срезневським у нарисі щодо огляду жанрів українського фольклору, що стосується віддиференціювання народної казки від її "двійника" (літературного переспіву). Як на наш погляд, це дало поштовх до вивчення особливостей фольклорної казки та літературної, написаної автором на її основі.

Мету нашої розвідки ми бачимо у порівнянні основних відмінностей народної казки "Колобок" та її літературного переспіву "Плискачик" відомої української письменниці ХХ ст. Наталі Забіли.

Деякі казки письменниці вже ставали предметом літературознавчого дослідження (Ф. Гурвич, В. Бичко, М. Уварова, Сенько П., Чайковський Б., Мовчун А.), але розглядались з точки зору їх тематичної та образної своєрідності. Однак, ще й досі відсутнє ґрунтовне дослідження трансформації фольклорного матеріалу у літературних переспівах Наталі Забіли.

Українська література поч. ХХ ст. характеризувалась гострими суперечками щодо необхідності існування літературної казки у процесі становлення літератури у нових суспільних умовах: ідеологічна заангажованість суспільства позбавляла казку можливості існування, а значить і впливу на розвиток дитини.

Чимало противників використання фантазії, гри у літературі заперечували важливість казки в суспільному розвитку, стверджували недоцільність впливу її на дитячу свідомість. Завдяки зусиллям Н. К. Крупської та О. М. Горького жанр казки не зник з літератури ХХ ст. Чітка позиція письменника О. М. Горького у ставленні до народної й літературної казки сприяла тому, що дискусія про непотрібність казки була припинена. Створювались нові газети, журнали, видавництва, які активно друкували казки. Так, у 1934 р. на Україні створено видавництво дитячої літератури "Дитвидав". Саме тут побачили світ твори відомих представників дитячої літератури, а саме: "Дерев'яний бичок" Наталі Забіли, "Мандри Закомарика" Миколи Трублаїні, "Сандалики, повна скорість" Оксани Іваненко тощо.

Тож, незважаючи на численні перешкоди на шляху розвитку літератури для дітей, авторська казка стала одним із ключових провідників фольклорної традиції в суспільстві, а отже поповнювала скарбницю казкової прози новими творами.

Відомо, що панорама жанрових модифікацій народних казок різноманітна. На ґрунті систематизації зібраного казкового матеріалу на початку ХІХ ст., фольклористи виділили такі різновиди: казки про тварин, чарівні казки, легендарні, побутові, анекдотичні, кумулятивні. Останню В. Я. Пропп відносив до різновиду казок про тварин. Як зазначав сам вчений: *"Головний композиційний прийом кумулятивних казок полягає в багаторазовому повторенні, накопичені однотипних дій, доки створена таким чином ланка не обривається або ж не розплітається у зворотньому напрямку"* [4, с. 343]. Таким чином, особливою рисою кумулятивних казок є повторення одноманітних дій, яке утворює своєрідний ланцюг, який може раптово обірватись, при цьому розв'язка комічна.

Показовою з цієї точки зору є творчість Наталі Львівни Забіли, яка протягом свого життя написала понад сто книжок для дітей, упорядкувала кілька колективних збірників творів українських поетів для юних читачів: "За волю" (1926), "Ясочина книжка" (1934), "Хатинка на ялинці" (1935), "Казка про півника та курочку і про хитру лисичку" (1936), збірка "Нам весело жити" (1940), збірки "Під ясним сонцем" (1949), "Під дубом зеленим" (1952), збірка віршів "У широкий світ" (1960) тощо.

Твори Наталі Забіли широко відомі не тільки на теренах України, але й поза межами країни.

Слід зауважити, що друкуватися письменниця почала у 1924 році в кам'янець-подільській газеті "Червоний кордон", у якій був опублікований перший вірш "Війна – війні".

Тематика казок Наталі Забіли досить різноманітна. Її казки відзначаються глибокою ліричністю, яскравим психологізмом героїв, різнобарвними художньо-стильовими засобами виразності та зображувальності, алегоричністю. У казках письменниці "реально – існуюче оповите ореолом чудесності" [5, с. 28]. Казки Наталі Забіли багаті на специфічно літературні прикмети: психологічні характеристики та мотивації дій героїв, індивідуалізація мовлення персонажів, зображення їх настроїв та почуттів.

Наскрізними темами казок письменниці є любов до Батьківщини, до рідного краю, збереження її краси і могутності ("Наша Батьківщина", 1947); любов до природи, до мешканців лісів, до навколишнього світу. Письменниця не тільки оспівує природу, не тільки розповідає про користь, яку дає природа людству. Вона щоразу закликає дітей любити природу, оберігати її. За думкою казкарки, дружити з природою – не тільки користуватися її плодами, хоч, звичайно авторка пише й про це. Але до природи, як зазначає сама поетеса, треба прикласти руки – це провідна ідея більшості віршів та казок Наталі Забіли. Так, наприклад, в казці "Яблунька" діти стають на захист дерев, зелених насаджень, тим самим стверджуючи, що природа – це значно більше, ніж тільки розваги, але й середовище, в якому вони живуть. Однією з найпоширеніших тем, до яких звертається авторка, є любов до праці, зацікавлення дітей суспільним життям країни ("На Дніпрі", "Поїзд", "Тут буде дім").

Слід зауважити, що в казках Наталі Забіли діти виступають не глядачами, які спостерігають все, що відбувається навколо, але й самі є учасниками подій, помічниками дорослих, їх співбесідниками. Основне місце в її творчості займають казки про тварин ("Сорока – білобока", "Зайчикова ялинка", "Крабень", "В лісі" та інші).

Спочатку при ознайомленні з казковою спадщиною письменниці здається, що це здебільшого віршований переказ народних казок. Але, на нашу думку, це досить помилкове враження, тому що казкарка будує зовсім інші стосунки між персонажами, ніж в народних казках: "Зайчикова хатка", "Корінці та вершки", "Гуси – лебеді", "Кіт і півник", "Рукавичка" тощо. Вони (стосунки) позбавлені використання чарівних засобів, а спрямовані на побутове зображення життя мешканців лісу.

Як зазначалося, казкарка користується багатствами уснопоетичної творчості. З народної пісні Наталя Забіла запозичає зразки для створення своїх власних поетичних образів, переймає мотиви традиційних народних приспівок, примовок і приповідок. Проте поетеса не копіює народнопоетичні жанри, а переробляє, трансформує їх. Так, майже всі сюжети збірки "Під дубом зеленим" (1952) запозичені з народних казок, однак до кожної казки поетеса підійшла досить оригінально. Вона, насамперед, переклала народні казки на мову поезії, тим самим вони набули мелодійності, легкості для читання. Авторка збагачує переспіви народних казок новими поетичними барвами, образами, ліричністю розповіді. Варто зазначити, що на відміну від

народних казок, Наталя Забіла використовує засоби алітерації, асонансу з метою яскравіше зобразити персонажів казок та зацікавити юних читачів їх сюжетом твору.

Яскравим прикладом переспіву авторкою народних сюжетів та використанням різноманітних казкових прийомів є казка "Плискачик" (1952), в якій простежується відомий сюжет з фольклорної казки "Колобок". У народному варіанті дід та баба печуть колобок задля своєї втіхи, але колобок втікає від них та зустрічає на своєму шляху багато перешкод: зайця, сірого вовка, ведмедя та хитру лисицю, яка нарешті його перехитрила та з'їла. Таким чином, у фольклорній казці кінцівка не є щасливою, що відрізняє сюжет казки від інших фольклорних казок, у яких кінцівка завжди повинна бути щасливою: добро перемагає зло. Ці теоретичні положення яскраво втілені у фольклорній казці "Колобок", а видозмінюються та трансформуються у літературній казці "Плискачик". Так, в казці авторка не залишає експозицію, тим самим динамізує хід подій. Це яскраво виражено на початку казки: динамічність та рухливість сюжету допомагають читачеві краще сприймати зміст твору.

Цікаво простежити композиційну особливість казки Наталі Забіли "Плискачик". Якщо в народній казці наявний хронологічний зачин:

Жил-был старик со старухою [3, с. 7],

то в літературній він змінює свою форму:

Якось каже дід бабусі... [2, с. 179].

Зачином поетичної літературної казки можемо вважати прохання дідуся спекти плискачика для Ганнусі:

Розпали вогонь в печі

та для нашої Ганнусі

ти плискачика спечи. [2, с. 179]

Бабуся спекла "пухкого плискачика" та залишає його на вікні.

Розвиток дії у казці починається зі втечі головного героя від бабусі та дідуся, їх онучки Ганнусі:

Десь гуля Ганнуся, видно,

не куштує плискача.

А йому лежать набридло,

стриб з вікна – й навтікача!. [2, с. 180].

Якщо в казці "Колобок" головний герой вирішив утекти від бабусі та дідуся спонтанно, ірраціонально, то у плискачика це вмотивоване рішення. Так, сама поетеса пояснює його вчинок:

Десь гуля Ганнуся, видно,

не куштує плискача.

А йому лежать набридло, стриб з вікна – й й навтікача! [2, с. 180].

Отже, фольклорна казка і літературна мають характерні відмінності, але спільного між ними теж немало: сюжет, групування персонажів, мотивація вчинків героїв.

Однією з ознак літературної казки є мотивація дій героїв. Не виключенням є казка "Плискачик", в якій головному героєві набридає лежати на віконці та він рушає у подорож, не розмірковуючи над своїм майбутнім та тим, що з ним може статись. На шляху казкового персонажа зустрічаються мешканці лісу: "зайчик-побігайчик", "вовк зубатий", "ведмідь та лисиця", яка "вистрибне з-під куща до плискача" [2, с. 182]. Та саме такий ряд звірів зберігається і в народній казці, послідовно з'являються один за одним заяць, вовк, ведмідь та лисиця. Зазначимо, що така градаційна послідовність появи звірів, постійне повторення одних і тих самих ситуацій, слів сприяє заколисуванню малюків і водночас кращому запам'ятовуванню оповіді. Так, спочатку головний герой казки зустрічає зайчика, який, побачивши плискачика, бажає його скуштувати на смак:

Ну й плискачик золотистий!

Мабуть, добрий ти на смак? [2, с. 180].

Хоробрий плискачик пропонує йому заспівати, що є не властивим для реального світу людей, але в казковому світі, у світі фантазії та уяви такі дивні обставини здаються реальними, правдоподібними та є єдиним порятунком героя від смерті. Жартівливий спів "запашного плискачика" рятує його від зайця, але назустріч йому потрапляє "зубатий вовк". Не важко зрозуміти, що далі повторюється вже відома дія: умовляння, спів плискачика. Те саме відбувається і з ведмедем, від якого головний герой втікає:

Покотився, покотився по траві, мов коліща. [2, с. 182].

Кінцівка казки "Плискачик" суттєво відрізняється від "Колобка": хитра лисиця обдурює наївного плискачика, він опиняється в торбинці хитрунки, тоді як головний герой народної казки колобок, зустрівши хитру лисицю, не рятується від неї: її хитрість та кмітливість перемагають його допитливість та довірливість: "Спасибо, колобок! Славная песенка, ещё бы послушала! Сядь-ка на мой язычок да пропой в последний разок, - сказала лиса и высунула свой язык." [3, с. 9].

Таким чином, однією з основних відмінностей народної казки та її літературного переспіву є те, що в народній казці подорож героя закінчується трагічно для нього, він не рятується від лисиці, на відміну від казки "Плискачик" Наталі Забіли, в якій на щастя, Ганнуся рятує героя від загибелі. На прохання лисички скуштувати грушки, дівчинка пропонує їй стати ближче до гілля та розкрити торбинку:

Що ж, - Ганнуся каже, - миттю

натрушу тобі грушок.

Стань-но ближче та під віття

підставляй свій лантушок! [2, с. 184].

Так, лисиця відкриває торбинку та плискачик вискакує з торбинки до Ганнусі. Така кінцівка не випадкова. Наталя Забіла твердо стоїть на тій позиції, що казка для дітей мусить бути радісною, таємничою та мати щасливу кінцівку. Ось думки з цього приводу самої поетеси: *"Народні казки майже завжди дають щасливу кінцівку – їх позитивні герої не гинуть. І літературним казкам, чи цілком оригінальним, чи тим, що являють собою обробку народної казки, слід повчитися в цьому народної мудрості. Недарма при виданні й перевиданні для дітей відомої казки "Червона шапочка" вона ніколи не подається в запису й обробці Ш. Перро, а лише у варіанті братів Грімм, бо в Перро казка кінчається лише тим, що вовк проковтнув Червону шапочку. А у Грімм, як відомо, з'явився рятівник – мисливець, який розрізав вовкові черево, й звідти вистрибнули бабуся й онука – живі та здорові..."* [6, с. 123].

Аналізуючи літературний переспів казки "Колобок", треба зазначити, що відомий дослідник народної казки В. Я. Пропп вивчав казку на сюжетному рівні у синтагматичному плані. Учений відкрив інваріантність набору функцій (вчинків дійових осіб), лінійну послідовність цих функцій, а також набір ролей, розподілених між конкретними персонажами та співвіднесених з вищезазначеними функціями. Так, він виділив XVIII функцію дійових осіб, де антагоніст(лисиця) терпить поразку від героя, в нашому випадку, Ганнусі. Таким чином, яскраво відображений фольклорний мотив, трансформований новими дійовими особами та передбачуваною кінцівкою, характерною саме для народних сюжетів: добро перемагає зло, позитивний герой перемагає антагоніста. У казці Наталі Забіли дівчинка Ганнуся рятує плискачика не завдяки чарівним засобам, притаманним народній казці (чарівна сопілка, чарівне кресало, килим – самоліт тощо), а за допомогою власної винахідливості і кмітливості, власному розуму. Так, дівчинка пропонує лисичці підійти ближче до гілочки з грушками та відкрити торбинку. Лисичка не може відмовитись від смачних грушок, що зумовлює порятунок плискачика від лісової злодійки. Така особливість і стверджує приналежність даного твору до літературної казки як одного із різновидів жанру казкової прози.

Однією з характерних рис літературного переспіву казки "Колобок" є композиційно оформлена кінцівка:

Засоромлена лисиця

заховалась під кущем.

А Ганнуся до бабусі

повернулась з плискачем. [2, с. 184].

Своєрідне кільцеве обрамлення спостерігаємо у казці Наталі Забіли, в якій головний герой щасливо повертається додому з Ганнусею.

Тож, ми схильні до думки, що казкарка запозичила фольклорні мотиви народної казки, але додала авторське світобачення та індивідуальну манеру письма. Про що не йшла б мова, постійно відчутна присутність автора в тому ж самому обрамленні та в самій казці.

Слід зауважити, що характеристики образів Наталя Забіла надає значної уваги. В її казках головні персонажі не наділені чарівними властивостями, якостями, вони не можуть літати чи перетворюватись у чарівну істоту. Але дітей вони чарують яскравими характерами, виразністю і простотою їх мовлення, Письменниця наділяє своїх героїв як негативними, так і позитивними рисами характеру. Так, наприклад, головний герой – плискачик – це хвалькуватий, самовпевнений, дещо наївний герой, але водночас щирий та добрий, допитливий. Плискачику замало простору дідової хати, він бажає пізнати навколишній світ, тому вирушає у подорож:

Вирушаю мандрувати,
погуляю досхочу... [2, с. 180].

На шляху маленький мандрівник зустрічає багато подорожніх, які мають намір попробувати його на смак:

Ну й плискачик золотистий!
Мабуть, добрий ти на смак? [2, с. 180].

Кмітливість допомагає герою уникнути небезпеки, але хитрість лисички позбавляє занадто довірливого плискачика шансів на порятунок. "Витівниця лісова" обдурює плискачика, прохаючи його заспівати в другий раз. Улесливши хвалька, лисичка хапає його в торбинку та біжить по стежинці в ліс. Та на відміну від народної казки "Колобок", в якій однойменний герой не рятується від лисиці через свою нерозважливість: «Колобок сдуру прыг ей на язык, а лиса – ам его! – и скушала.» [3, с. 9], то в літературному переспіві казкарка змінює кінцівку народної казки на щасливий порятунок героя дівчинкою Ганнусею.

Однією з основних відмінностей літературного переспіву від народної казки є те, що авторка наділяє позитивного героя онучку Ганнусю негативною рисою (хитрість), яка й стала у нагоді дівчинці, що є притаманним для літературних казок. Відомо, що в народних казках герої поділяються на позитивних та негативних. Вони не можуть плакати, розмірковувати, й заздрити водночас. Персонажі фольклорних казок не мають індивідуалізованого мовлення, вмотивованих дій тощо. Тоді як в літературних казках образи героїв повнокровні, наділені як позитивними, так і негативними рисами характеру, що дозволяє читачеві пізнати в героях своїх однолітків, друзів, знайомих і навіть себе.

На нашу думку, у авторки з'явилась можливість значно поглибити змалювання героїв літературними засобами. Особливу чарівність віршованій казці "Плискачик" надають епітети та порівняння, за допомогою яких авторка подає яскравий опис характерів героїв казки: "пухкий плискачик", "золотистий та гарячий"; "покотився по траві, мов коліща" [2, с. 180]. На відміну від літературного переспіву в народній казці наявні просторічні слова (авось, сусекам, пригоршня, постудить), а також градаційна поступовість: «Колобок полежал, полежал да вдруг и покотился.» [3, с. 8]. Як і в народній казці, так і в літературному переспіві епітети характеризують типову поведінку героїв, які зустрічались плискачику на шляху: зайчик – побігайчик, ведмідь волохатий, засоромлена лисиця. Також в літературному переспіві використовується рефрен як один із стилістичних засобів вираження основної думки автора:

Я – плискачик,
я гарячий,
загорілий в мене бік.
І від діда,
і від баби,
і від внучки
я утік.
Вирушаю мандрувати,
погуляю досхочу
і від тебе,
від зайцчати,
зараз, зараз утечу! [2, с. 180].

Отже, працюючи над віршованими переспівами казок, поетеса збагачує їх новими поетичними барвами, мелодійністю та ритмікою.

Евфоніка в літературній казці надає особливого звучання мовленню героїв, увиразнює поетичну мову твору. Вона представлена у казці алітерацією та асонансом: *"покотився, покотився..."*, *"І від діда,/ і від баби,/ і від внучки/...утечу."*, *"...зараз, зараз утечу."*

Вагомим доказом відмінності фольклорної казки і літературного переспіву є використання у казці "Колобок" коротких форм прикметників, які відсутні в казці "Плискачик" Наталі Забіли:

Я по коробу скребён,
По сусеку метён,
На сметане мешон
Да в масле пряжон,

На окошке стужон. [3, с. 8].

Визначною рисою літературного переспіву "Плискачик" є використання такої синтаксичної фігури як інверсія, що підкреслює поетичність зображуваних у творі подій.

Створюючи казку, Наталя Забіла використовує фольклорно-казкові прийоми (антропоморфізм, гіперболізація, алегорія, ретардація). Так, наприклад, яскравим прикладом антропоморфізму (один із найважливіших у Наталі Забіли прийомів) в казці "Плискачик" можемо виділити тварин (зайчика, вовка, ведмедя, лисичку і навіть головного героя казки плискачика), які розмовляють, звертаються до людей (в нашому випадку плискачик прохає внучку Ганнусю врятувати його від лисички):

Ой, рятуй мене, Ганнусю!

Нагулявсь я досхочу.

Я додому повернуся,

більш нізащо не втечу! [2, с. 184].

Необхідно сказати, що використання прийому антропоморфізму не є виключним для казок Наталі Забіли. У казковій прозі Оксани Іваненко, наприклад, цей прийом найяскравіше відображений в циклі "Лісові казки". У цьому циклі казковий прийом "олюднення" тварин і рослин відіграє велику роль. Краплина води, бурулька, кульбабка одухотворяються, оживають. Вони радіють, сумують, мріють, плачуть, співають, наче живі істоти. Маленька кисличка з однойменної казки мріє вкритися цвітом, що досягнуть на ній яблука і вона буде найкращим деревом у лісі. Кисличка звертається до вітру, прохає його оминати її і не зривати квіточок. Але дізнавшись про погані яблука, вона плаче від суму та голосно зітхає.

Крім того, що Наталя Забіла надає тваринам і рослинам людських рис, у казковій творчості письменниці дуже часто наявний відомий нам прийом перебільшення якостей, властивостей предметів, явищ (гіперболізація). Авторка казки "Плискачик" частково дотримується такого зображення дійсності. Це стосується і народного варіанту казки "Колобок", де головний герой спочатку зустрічає зайчика, вовка, ведмедя, та наприкінці потрапляє до рота хитрої лисички: „Колобок сдуру прыг ей на язык, а лиса – ам его! – и скушала.” [3, с. 9].

Чимало в літературному переспіві порівнянь, зіставлень, які увиразнюють характер героя:

Покотився, покотився

по трав, мов коліща. [2, с. 180].

Влучним порівнянням авторка розкриває сутність плискачика, його природу. Він бажає подорожувати, пізнавати навколишній світ, незвідане, таємниче, що відбувається в лісі. У народній же казці відсутні порівняння,

описи різного характеру, а це збіднює синоніміку твору, а значить можливість висловити найтонші нюанси характеру, мотиви поведінки, мовлення героїв тощо.

Портретна характеристика героя казки допомагає з'ясувати внутрішній світ персонажа, пояснити його поведінку. Описуючи зовнішність плискачика в однойменній казці, авторка використовує прості епітети: "пухкий плискачик", "золотистий", "запашистий".

Важливо зауважити, що як і в народній казці, так і в літературній широко використовується відомий засіб художньої виразності та зображувальності – перифраз, – який допомагає у творі уникнути одноманітності у повторенні одного й того ж слова. Використовуючи перифрази, Наталя Забіла водночас характеризує як головного героя, так і другорядних дійових осіб. Так, наприклад, лисичку вона називає "витівницею лісовою", що яскраво та влучно відповідає істині. Лисичка нам відома своєю кмітливостю, хитрістю та дотепністю. Споконвіку образ лисиці асоціювався з такими негативними рисами характеру, як: лицемірство і улесливість, блюзнірство і егоїзм. Однак, образ лисиці є улюбленим у народних казках, бо її поведінка, вчинки завжди непередбачувані, тому й цікаві для читачів.

Якщо в літературному варіанті характер лисички розкривається через вставні епізоди, ліричні відступи:

Бачить дівчинка: лисиця,
витівниця лісова.

А на спинці у торбинці щось ворухиться й співа. [2, с. 183],

індивідуальне мовлення героїні:

Щось тебе я кепсько чую,
заспівай-но другий раз!
Ти співаєш дуже дзвінко,
в тебе й справді голос є! [2, с. 183],

притаманну тільки цьому образу поведінку:

Враз як вистрибне лисиця
з-під куща
до плискача. [2, с. 182],

то в народній казці "Колобок" характер хитрунки виявляється через її мовлення: «Какая славная песенка! – сказала лиса. – Но ведь я, колобок, стара стала, плохо слышу; сядь-ка на мою мордочку да пропой ещё разок погромче.» [3, с. 9].

Таким чином, казкарка запозичає фольклорні зразки для створення власних поетичних образів, переймає мотиви традиційних народних казок,

додаючи нові образи, нові інтонації для розкриття традиційних сюжетів, тим самим подає новий варіант казки ("Рукавичка", "Корінці та вершки", "Гуси – лебеді", "Зайчикова хатка", "Сорока – білобока").

Результати нашого дослідження доводять, що літературний переспів - це ідентифікована модель фольклорної казки, її "двійник". Проведено порівняльно-зіставний аналіз із залученням текстів фольклорної казки "Колобок" та віршованого літературного переспіву Наталі Забіли "Плискачик". Внаслідок цього виявлено відмінності у зображенні мотивації вчинків персонажів, способи трансформації фольклорного матеріалу в літературний переспів Наталі Забіли. Аналіз і зіставлення поетики фольклорної казки "Колобок" і літературного переспіву письменниці "Плискачик" можна розглядати, на нашу думку, прикладом комбінування засобів фольклору та літератури як своєрідного феномена збереження українського етносу, його ментальної специфіки.

Література

1. Аникин В. П. Русская народная сказка. – М., 1984.
2. Забіла Н. Веселим малюкам. – К., Державне вид-во дитячої літератури УРСР, 1959. – 219 с.
3. Русские народные сказки. Сказки братьев Гримм. Сказки Гауфа – М., Мегapolis-Экспресс, 1992. – 400 с.
4. Пропп В. Я. Русская сказка. Л., – 1984.
5. Тихолоз Н. Казка як вид художньої словесності: Стаття 1.// Українська мова й література в середній школі. – 2002. – № 5. – С. 22-32.
6. Ярмиш Ю. У світі казки: Літературно-критичний нарис. – К., 1975.

Аннотація

Автор статті досліджує трансформацію фольклорного матеріалу в літературному варіанті народної казки «Колобок». Досліджуються основні стилістическі фігури (епітети, порівняння, перифрази, гіпербола). Розглядаються основні елементи композиції казок «Колобок» і «Плискачик». Увага приділяється портретній характеристиці героїв казки «Колобок», так і літературного варіанта «Плискачик». Результатом дослідження є висновок про те, що літературний варіант народної казки є не чим іншим як трансформована фольклорна казка. Коротко розглядається тематика казок відомої письменниці ХХ століття Наталі Забіли.

Ключевые слова: казка, гра, фантазія, автор, фольклор, література, персонаж, жанр, антропоморфізм, гіпербола, порівняння, епітет.

Summary

The author of the article investigates the transformations of the folklore material in the literary variant of the folk tale "Kolobok". The main stylistical devices are being investigated (epithets, similes, periphrasis, hyperbole). The main elements of the structure of the text of the tale "Kolobok" and its literary variant "Plyskachik" are examined in this work. There are paid attention to the portrait characteristics of the main characters of the folk tale "Kolobok" and the literary variant "Plyskachik". This investigation proves that the literary variant of the tale is the same that transformed folk tale. There are briefly mentioned main themes of the tales of the famous 20 th century writer Natalja Zabila.

Key words: tale, fantasy, play, author, folklore, literature, main character, genre, anthropomorphism, hyperbole, simile, epithet.

Анотація

Автор статті досліджує трансформацію фольклорного матеріалу у літературному варіанті народної казки "Колобок". Досліджуються основні стилістичні фігури (епітети, порівняння, перифрази, гіпербола). Розглядаються основні композиційні елементи казок "Колобок" та "Плискачик". Приділяється увага портретній характеристиці головних героїв як казки "Колобок" так і літературного варіанту "Плискачик". Результатом дослідження виявляється доказ того, що літературний варіант є ніщо інше як трансформована фольклорна казка. Коротко розглядається тематика казок відомої письменниці ХХ століття Наталі Забіли.

Ключові слова: казка, гра, фантазія, автор, фольклор, література, персонаж, жанр, антропоморфізм, гіпербола, порівняння, епітет.